

kombineeruda metsiku viirusega ja seetõttu on väga suur oht, et vaktsiiniviirus muutub tõvestavaks.

Seega jääb esialgu loota, et külmad talved nii pea ei lõpe, ja sinikeelviirus meie kihulastesse veel pesitsema ei

asu. Ehkki teades, et kliima soojenemine on pöördumatu protsess (lähemat 2000 aastat silmas pidades), on targem valmistuda selle meie jaoks uue viirusega kohtumiseks.

Veterinaar- ja Toiduamet kontrollis 2007. aastal aretustegevust

Maie Help

põllumajandusloomade aretuse büroo juhataja

Maarja Tuimann

geneetiliste ressursside büroo peaspetsialist

Põllumajandusloomade aretuse büroo ülesandeks on teostada aretusosalase tegevuse riiklikku järelevalvet loomakasvatustes. Kontrollida tõuaretusühingu, tõuaretusega tegelevate isikute ja tõuloomapidajate tegevust aretusprogrammide täitmisel ja teha ettekirjutusi puuduste kõrvaldamiseks. Kontrollida:

a) jõudluskontrolli läbiviimise ja aretusväärtuse määramise vastavust kehtivale korrale;

b) väärtusliku aretusmaterjali kasutamist ja paljundamist;

c) seemendusjaama tööd, sh seemendusjaama komplekteerimist aretuseks tunnustatud isaloomadega;

d) põllumajandusloomade seemenduste registreerimist, seemendustunnistuste väljaandmist ja teiste seemendusala dokumentide täitmist;

e) tõuraamatu ja aretusregistri pidamist ning põlvnemistunnistuse väljaandmist.

f) Osa võtta sigade aretuskarjade tunnustamisest.

Geneetiliste ressursside büroo ülesandeks on kontrollida ohustatud tõu säilitajate tegevust tunnustatud säilitus- ja säilitus-aretusprogrammide täitmisel ning üldine geneetiliste ressursside säilitamise koordineerimine riigis.

2007. aastal olid kontrolliga seotud VTA põllumajandusloomade aretuse büroo juhataja ja kuus peaspetsialisti ning geneetiliste ressursside büroo ametnikud.

Erinevate ametnike tööjaotus oli järgmine:

- neli ametnikku kontrollisid loomapidajate juures plaanilist, põllumajandusloomade aretustoetuse taotluses esitatud andmete ja ohustatud tõugu looma pidamise toetuse taotlejate andmete õigsust;

- kaks ametnikku kontrollisid aretusühingutes põllumajandusloomade aretuse seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide rakendamist;

- geneetiliste ressursside büroo ametnikud kontrollisid ohustatud

tõugude säilitajaid ja koordineerisid säilitustegevust laiemalt.

Tabel 1. Loomapidajate järelevalve

Loomaliik, aretusühing	Esmakontroll			Järelekontroll
	plaan	akte	ettekirjutusi	
Piimaveised	155	158	50	51
Lihaveised	34	34	21	16
Sead	5	10	0	2
Lambad	5	6	3	5
Kitsed	1	1	0	1
Eesti Hobusekasvatajate Selts	29	30	7	4
Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts	14	15	2	0
Eesti Traaviliit	1	1	1	1
Kokku	244	255	84	80

Põllumajandusloomade aretuse seaduse (PLAS) ja selle alusel koostatud õigusaktide plaanilist täitmist kontrollisid maakondades 4 peaspetsialisti. Kontrolliti 10% jõudluskontrollikarjadest (piima- ja lihaveised, sead, lambad, kitsed) ja 10% hobusekasvatajate aretusühingu liikmete (Eesti Hobusekasvatajate Selts, Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts, Eesti Traaviliit) hulgast.

Järelevalve tegevuse kohta peeti arvestust loomaliigiti (tabel 1).

Tuvastatud õigusrikkumiste andmed on koondatud tabelisse 2.

Aretustoetuse aluste loomade kontrollimisel tuvastati, et tõuraamatusse oli valesti kantud üks lihaveis, kaks lammast ja üks piimaveis, ühe lamba karjast väljaminekust polnud teavitatud PRIA-t ega Jõudluskontrolli Keskust, üks tori tõugu varss suri enne identifitseerimist ja üks varss oli ristanud, eesti sporthobuse tõuraamatusse oli kantud 230 varssa, kuid taotlus esitati 232 varsale.

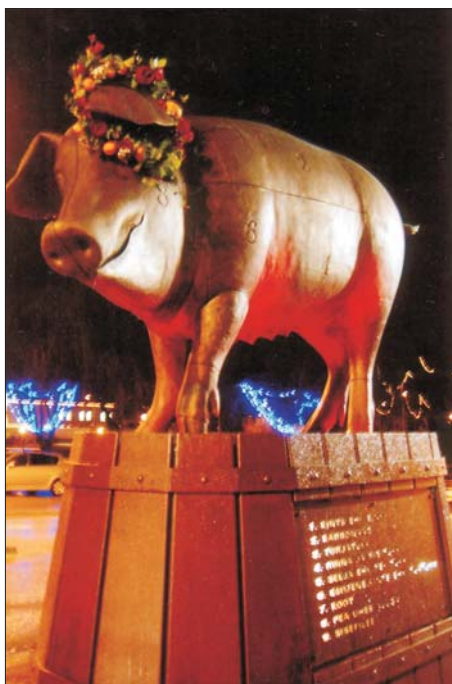

Foto 1. Tartu turuhoone uus sümbol (H. Viinalass)

Tabel 2. Järelevalve käigus avastatud loomapidajate õigusrikkumised

Õigussätte sisu	Õigussäte	Õigusrikkumiste arv
Piimaveised		
Piimajõudlusandmetega koos saadab jõudlusandmete koguja (JAK) JKK-sse Laudalehel või muu ette nähtud vormiga või elektrooniliselt noorloomade karjast väljaviimised sündmusele järgneval kontrollpäeval.	Piimaveiste jõudluskontrolli (JK) meetodika p.5.13.2	24
Kui JAK kogub või registreerib jõudlusandmeid osaliselt, kohustub ta koolitama jõudlusandmete kogujaid mahus, mis kindlustab algandmete usaldusväärsuse.	Piimaveiste JK meetodika p.3.3	10
Loomaomanik identifitseerib JK piimaveise ööpäeva jooksul pärast sündi ja peab arvestust sünniregistris, kuhu kantakse ka sisseostetud vasikad ja mullikad	Piimaveiste JK meetodika p.7.3	10
JAK saadab koos piimajõudlusandmetega JKK-sse "Laudalehel" või muu ette nähtud vormiga või elektrooniliselt lehmade seemendused, poegimised, kinnijätmissündmusele järgneval kontrollpäeval	Piimaveiste JK meetodika p.5.13.1	6
Loomapidaja või tema volitatud isik või loomapidaja lepinguline isik võib koguda ja registreerida karja jõudlusandmeid ja edastada need JK läbiviijale, kui ta on läbinud JAK koolituse ja omab vastavat tunnistust.	PLAS § 20 lg 1	4
Veise märgistamisel täidab loomapidaja sellekohase vormi ja esitab töötlejale seitsme päeva jooksul alates märgistamise päevast	PM 05.08.2003. määrus nr 77 § 8 lg 1	3
Loomapidaja peab elektrooniliselt või paberikandjal arvestust emasloomade käest- ja vabapaarituse kohta ning esitab andmed kohta JKK-sse	Piimaveiste JK meetodika p.7.11	3
Piimakoguse määramiseks kasutatakse ICAR-i poolt tunnustatud piimameetrit, mis on viimase 12 kuu jooksul JKK-s kontrollitud	Piimaveiste JK meetodika p.5.9.1	3
KS-ga võib tegeleda isik või tema teenistuses olev töötaja (seemendaja), kes on läbinud aretusühingu vastava koolituse, ja omab seemendaja tunnistust või on veterinaarmeditsiinilise haridusega	PLAS § 24 lg 4	2
Seemendaja peab elektrooniliselt või paberikandjal arvestust, kus on järjekorranumber, seemendamise aeg, loomapidaja nimi ning isas- ja emaslooma nimi, põllumajanduslooma registrinumber ja tõuraamatu või aretusregistri number.	PLAS § 24 lg 7	1
Veis märgistatakse kahe identse kõrvamärgiga, mis kinnitatakse veise kummassegi kõrva 20 päeva jooksul sündimispäevast alates.	PM 05.08.2003. määrus nr 77 § 3 lg 4	1
Kõrvamärgi kadumisel või loetamatuks muutumisel peab loomapidaja ühe päeva jooksul täitma vastava vormi ja esitama selle töötlejale.	PM 05.08.2003. määrus nr 77 § 3 lg 6	1
Veiseregistri andmete muutumisel täidab loomapidaja põllumajanduslooma liikumise vormi ning esitab selle töötlejale, veise hukkamise, kadumise või kohapeal tapmisel või ekspordi korral kannab loomapidaja andmed veisepassi ning tagastab passi töötlejale seitsme päeva jooksul.	PM 05.08.2003. määrus nr 77 § 8 lg 2	1
Kontrollpäeva lüpsimeetod on sama igapäeva lüpsiga.	Piimaveiste JK meetodika p.5.6	1
Kontroll-lüpsil valatakse piim segamiseks vahendusse, kust võetakse piimaproov proovikulbiga.	Piimaveiste JK meetodika p.5.10.1	1
Lihaveised		
Noorveistel registreeritakse kehamassid kaalutuna või mõõdetuna vanusevahemikus 150–250 ja 325–405 päeva ning arvutakse 200 päeva ja 365 päeva mass.	Lihaveiste JK meetodika p.5.17	18
Veise märgistamisel täidab loomapidaja sellekohase vormi ja esitab töötlejale seitsme päeva jooksul alates märgistamise päevast	PM 05.08.2003. määrus nr 77 § 8 lg 1	2
Veise karjast väljaminekul registreeritakse kuupäev, põhjus ja kehamass.	Lihaveiste JK meetodika p.5.16	2
Loomaomanik esitab JKK-le: looma poegimine (kuu, kuupäev, aasta, vasika sugu, number) vabapaaritus (kuupäev, kuu, aasta, pulli tõuraamatu number või selle puudumisel EST&EE number)	<i>Aretuslooma põlvnemise registreerimise ning põlvnemise õigsuse kontrollimise kord p.5</i>	1
Lambad		
Jäära PrP genotüüp on määramata	Eesti lambatõugude aretusprogramm p.3.4	2

Lahknevus jõudluskontrolli andmebaasi ja PRIA lammasteregistri vahel	Eesti lambatõugude aretusprogrammi lisa 1 p.3 ja p.4	2
JAK tunnistus on aegunud või puudub	PLAS § 20 lg 1	2
Eesti hobune, tori, eesti raskeveo ja trakeeni tõugu hobused		
Hobusega toimunud sündmustest (omanikuvahetus, kastreerimine, hukkumine jms) teavitab omanik või tema esindaja EHS-i tõuraamatupidajat ühe kuu jooksul.	Tori tõugu hobuste ja eesti tõugu hobuste TR pidamise kord p.3	3 1
Aretuseks sobivaks tunnistatud sugutäku põlvnemine peab olema tõestatud geneetilise ekspertiisiga.	PM 18. 12. 2002. määrus nr 86 § 2 lg2	3
Mära omanik täidab varsa sünnitunnistuse, allkirjastab selle ja saadab EHS-i 30 päeva jooksul pärast sündi.	Tori tõugu hobuste TR pidamise kord p.1.2	1
Eesti sporthobune		
Omanikud peavad hobuse omandiõiguse muutumisest (ka hobuse surmast) teatama kirjalikult ühe nädala jooksul ja kontrollima oma hobuse kuuluvust enne ülevaatusi, võistlusi või hiljemalt iga aasta lõpuks.	Eesti sporthobuste TR kandmise alused ja TR pidamise kord § 2 p.1	2
Eesti soojavereline traavihobune		
Täku omanik või tema volitatud esindaja peab täitma ja esitama täkukaardi ETL-le 1. oktoobriks, millele märgitakse kõik paarituste/seemenduste kuupäevad koos mära andmetega.	Eesti soojavereliste traavihobuste aretusprogramm VI osa p.2	1
Identifitseerimise ekspertiisi tulemuste alusel kannab tõuraamatupidaja TR-sse varsa andmed nii täku kui mära järglaste hulka, annab välja põlvnemistunnistuse ja passi.	Eesti Soojavereliste traavihobuste aretusprogramm VII osa p.8	1

Tabel 3. Põllumajandusloomade aretustoetuse taotlustes esitatud andmete kontroll loomapidajate juures

Tõud	Tõuraamatuloomade arv 1.12.06	2006. a tõuraamatuisse kantud varssade arv	Ristandaretussigu aretusregistris kontrollimisel	Jõudluskontrolliloomade arv 1.12.06. a
Eesti holsteini tõug	3164			
Eesti punane tõug	807			
Eesti maatõugu veis	27			
Lihatõugu veis	150			76
Eesti tumedapealine lambatõug	57			167
Eesti valgepealine lambatõug	130			231
Eesti maatõugu siga	226			226
Eesti suur valge tõug	345			
Hämpširi tõug	2			
Pieträáni tõug	53			
Ristandaretussead			838	838
Eesti sporthobune		166		
Eesti sportponi		64		
Eesti tõugu hobune		213		
Tori tõugu hobune		144		
Eesti raskeveo tõugu hobune		19		
Trakeeni tõugu hobune		37		
aautoTõuraamatu sead				626
Eesti vutt				216
Kokku	4961	643	838	2154

Põllumajandusloomade aretustoetuse taotlejate andmete kontrolli käigus külastati Jõgevamaal Eha Treieri eesti vuti farmi Äksis ja Tartumaal Ülo Pullissaare vutifarmi Matjamal. Lisaks kontrolliti 470 tõuraamatusse kantud maatõugu veiste tõuraamatukannete õigsust ning 78 aastal 2006 identifitseeritud eesti tõugu varsa elektroonilise kande vastavust eesti tõugu hobuste tõuraamatu pidamise korrale. Kontrollil tuvastati aretustoetuse määramise nõuetele mittevastavus 7 veise puhul.

Geneetiliste ressursside büroo ametnik kontrollis 606 loomapidaja 2583 ohustatud tõugu looma põlvnemisandmete vastavust põllumajandusministri 20. aprilli 2007. a määruse nr 61 "Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord" nõuetele. Eesti tõugu hobuseid oli 1168 (275 taotlejat), tori tõugu 478 (213) ja eesti raskeveo tõugu hobuseid 139 (50), eesti maatõugu veiseid 798 (170). Ohustatud tõugu looma pidamise toetust küsisid kahe tõu loomade pidamiseks 72 ja kolme tõu loomade pidamiseks 13 taotlejat.

Tabel 4. Aretusühingute järelevalve

Aretusühing	Esmakontroll		Järelekontroll
	akte	ettekirjutusi	
Eesti Tõusigade Aretusühistu Seemendusjaam	3	0	1
Eesti Lambakasvatavate Selts	1	1	2
Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu	1	1	1
Eesti Traaviliit	1	0	0
Eesti Sporthobuste Kasvatavate Selts	1	0	0
Eesti Hobusekasvatavate Selts	1	2	0

Toetuse tingimustele vastas Veterinaar- ja Toiduameti kontrolli alusel kokku 2459 looma – hobustest eesti tõugu 1150, tori tõugu 459 ja eesti raskeveo tõugu hobustest 139 ning 711 eesti maatõugu veist. Toetuse maksmise nõuete-

le mitte vastamise puhul oli peamiseks põhjuseks looma põlvnemisandmete mittevastavus määruse nõuetele, tema vanus (taotlemise hetkel alla 6 kuu vana) ning probleemid omandisuhtega.

Lisaks toimus ohustatud tõu toetuse taotlejate kohapealne kontroll. Selleks koostas põllumajandusloomade aretuse büroo juhataja kontrollivalimi kõikide toetusaluste ohustatud tõugude taotlejate üldarvust 10% ulatuses. Peaspetsialistid kontrollisid oma tööpiirkonnas toetuse taotleja territooriumil ja ruumides, kas taotluses nimetatud loom on füüsiliselt olemas, nõuetekohaselt identifitseeritud, vajadusel asendatud 20 päeva jooksul ja kas asendamisest on teavitatud Veterinaar- ja Toiduameti seitsme päeva jooksul arvates looma asendamisest nõutud vormi kohase teatisega ja kas loom on võetud rendile. Kontrolliti ohustatud tõugu looma pidamise toetuse 68 taotlejat. Selgus, et mõned müüdnud veised ei ole asendatud 20 päeva jooksul. Osa taotluses olevate loomade puhul ei taganud loomaomanik nende kohalolekut kontrollimiseks.

Aretusühingutes kontrollisid põllumajandusloomade aretuse seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmist kolm peaspetsialisti.

Põllumajandusloomade aretustoetuse taotluses esitatud andmete õigsust kontrolliti 29 loomapidaja juures ning kõigi 2006. aastal tõuraamatusse kantud varssade andmeid kahes aretusühingus algdokumentatsiooni alusel. Tabelis 3 on toodud kontrollitud andmed loomatõugude viisi valdkondade kaupa.

2007. aastal muutis põllumajandusminister põllumajandusloomade aretuse seadust. Büroode ametnikud osalesid seadusemuudatuse protsessis, esitades ohustatud tõugude ja uute, seni veel tunnustamata tõugude käsitlemist puudutavaid parandusettepanekuid. Ametnikega viidi läbi iga-aastane vestlus, mille tulemusel selgitati välja ametniku koolitusvajadus 2008. aastaks, anti hinnang büroo tegevusele ja tehti ettepanekuid 2008. aasta järelevalve paremaks teostamiseks. Koostati, parandati ja täiendati tegevusjuhiseid. Pikendati Eesti Tõusigade Aretus-

Tabel 5. Aretusühingutes läbiviidud järelevalvetegevuse käigus avastatud rikkumised

	Rikkumise sisu	Õigussäte	Ettekirjutusi
ELaS	Kolmel lambakasvataval on jõudlusandmete koguja tunnistused aegunud	PLAS § 20 lg 1	1
	Kõik jõudluskontrollis olevad lambapidajad ei ole edastanud 2007. aasta talleregistrit lammaste jõudluskontrolli andmebaasi. Lahknevused PRIA andmebaasiga	PLAS § 19 lg 2	1
	Aretuseks on kasutatud jäärasid, kes ei ole jõudluskontrolli andmebaasis registreeritud, puudub põlvnemine ja määramata on PrP genotüüp	Eesti lambatõugude aretusprogramm p.3.4	1
ETKÜ	Jõudluskontrolli läbiviija on väljastanud osaliselt jõudlusandmete kogujale tunnistuse	PLAS § 20 ja lihaveiste JAK tunnistuse kord	1
	Osa JK registreeritud loomapidajad ei ole edastanud JK andmeid vastavalt lihaveiste JK läbiviimise meetoodikale	PLAS § 19 lg 2	1
EHS	Eesti raskeveo tõugu hobuste elektroonilises tõuraamatus esineb segaseid kandeid eellaste osas.	Eesti raskeveo tõugu hobuste tõuraamatu pidamise kord	1
	Elektroonilises tõuraamatus on 2007. a registreeritud 11 varsa puhul ebakorrektned tõunimetused.	VTA peadirektori käskkiri nr 452, 31. märts 2003. a	1

ühistu ja Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi tunnustamise otsuse kehtivust.

Büroode järelevalveametnikud võtsid osa Balti riikide põllumajandusloomade aretuse konverentsist, piima-, lihavede, sigade, lammaste ja hobuste aretuse aladest

teabepäevadest ning Vera Matlova loengust "Geneetiliste ressursside säilitamisega ja säästva arenguga seonduvatest probleemidest Tšehhi Vabariigis".

JÕUDLUSKONTROLL

Jõudluskontrolli tulemustest 2007. aastal

Aire Pentjärv, Külli Kersten
Jõudluskontrolli Keskus

Piimaveded

31. detsembril 2007 oli jõudluskontrollis 94 671 lehma (90,9%) 1276 piimakarjas, nende arv vähenes vastavalt 4925 ja 199 võrra. Viimastest oli 192 kuni 50 lehmaga karjad, millega suurenes lehmade arv karjas 74-ni, mis võrreldes 2002. aastaga on kahekordistunud. Eesti holsteini tõugu lehma oli karjas 74,7%, eesti punast tõugu 24,5%, eesti maatõugu 0,6% ning teisi 0,2%. Kõikidel tõugudel oli märgatav toodangutõus. 2007. aastal ületas Eesti piimatoodang aastalehma kohta uue rajajoone – 7052 kg (tabel 1).

Rohkem kui 7000 kg tootsid Põlva-, Tartu-, Lääne-Viru-, Järva-, Jõgeva- ja Raplamaa lehmad. 9000 kg või enam piima saadi 22 karjas, sealhulgas üle 11 000 kg Põlva Agro OÜ ja Lea Puuri Õunapuu talu (tabel 2). Torma

Foto 1. Andres Tamme talu veisefarm

(O. Saveli)

POÜs tootsid lehmad 10 104 kg e 478 kg võrra enam kui 2006. aastal. Alla 2000 kg lüpsid lehmad 13 karjas.

Tabel 1. Lehmade piimajõudlus tõuti

Tõug	Aastalehmi	Piima kg	Rasva		Valku		R + V kg
			%	kg	%	kg	
Eesti punane	23 842	6476	4,28	277	3,44	223	500
Eesti holstein	70 816	7273	4,11	299	3,33	242	541
Eesti maatõug	514	4469	4,58	205	3,38	151	356
Muud tõud	227	4261	4,27	182	3,34	143	324
Kokku	95 398	7052	4,15	293	3,36	237	529

Tabel 2. Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi 2007. aastal

Aasta-lehmi	Omanik	Maakond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva		Valku		R+V kg
					%	kg	%	kg	
3–7	Vello Tori	Rapla	6	8428	4,27	360	3,50	295	655
8–20	Luule Viisalu	Rapla	13	8800	4,47	393	3,43	301	695
21–50	Lea Puur	Viljandi	33	11 040	3,98	439	3,42	378	817
51–100	Ants Raadik	Viljandi	84	8682	3,94	342	3,44	299	640
üle 100	OÜ Põlva Agro	Põlva	1136	11 181	3,77	422	3,31	370	792